

9/10

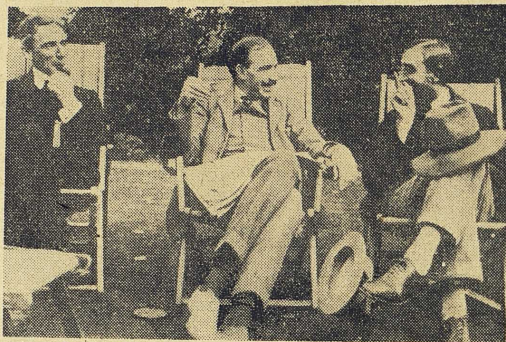
handlingen därför inte mera rättfärdigad."

Tanke- och yttrandefrihet är värnet för alla individuella friheter. Den totala toleransen i religiösa ting är en förutsättning för religionens egen blomstring; människan är av naturen religiös, och religionen angrips endast då staten genom att påbjuda eller förbjuda utmanar det intellektuella oberoendet. "Den som i filosofins namn följder den spekulativa vidskepelsen och den som i Guds namn förföljer den självständiga tanken förtjänar i lika mått rättänkande människors avsky." Den medborgerliga frihetens främsta försvarare är den fria pressen, ty endast genom den kan missförhållanden och orättvisor beivras. "Eftersom pressfriheten är en förutsättning för full publicitet, utgör den, hur än statskicket är beskaffat, medborgarnas enda skyddsvakt."

På dessa avgörande punkter står den moderna, socialreformatoriska liberalismen helt fast vid Constant. *Herbert Tingsten*

Sept. 7 l. 3 ul.
4 k. 2 m.

MÄSTERVERK I MINIATYR

Bertrand Russell, J. M. Keynes och Lytton Strachey, omkring 1917.

BLAND Lord Keynes efterlämnade manuskript fanns två uppsatser som nu, enligt hans eget förordnande, publicerats (*Two Memoirs*, Rupert Hart-Davis, pris 7 sh. 6 d.). De tillkom som föredrag inför en liten krets av gamla och intima vänner som möttes några gånger om året för att vid en middag återuppliva förlutna handlingar och tankar; författaren David Garnett, medlem av kretsen, har på några sidor tecknat miljön och bakgrunden. Det kan diskuteras om inte Keynes, konstnär likaväl som ekonomisk och politisk teoretiker, med dessa essäer nått fulländningen av sitt författarskap. Varje sida av den lilla boken är en njutning; varje berättande detalj, varje reflexion, varje karaktäristik vittnar om en till vishet stegrad intelligens, och man beundrar lika mycket det andliga överflödet som den suveräna, en aning trötta och desillusionerade måttfullhet vilken låter antydningar på en rad ersätta sidor av beskrivning och argument.

Den första uppsatsen, sannolikt föredragen 1931 ("Dr Melchior: A Defeated Enemy"), behandlar ett stort historiskt problem: varför lät inte de allierade efter vapenstillståndet i november 1918 Tyskland importera livsmedel förrän omkring ett halvt år senare? Keynes bidrag till lösningen är en skildring av de utdragna förhandlingarna i saken

under våren 1919, i vilka han själv deltog som brittisk delegat. Frågan om import till Tyskland sammankopplades dels med de allierades beslag på den tyska guldreserven, dels med kravet på att den tyska handelsflottan skulle utlämnas. Under månader diskuterades dessa problem på konferenser mellan allierade och tyskar, trots att man var ense om att den tilltagande svälten i Tyskland måste stävjas både av humanitära skäl och på grund av hotet om bolsjevikisk infiltration; de brittiska ockupationsstyrkorna var ursinniga över att behöva tjänstgöra som fängvaktare över en nödlidande befolkning. En blandning av hårdhet hos segrarna och trilskhet hos de besegrade bidrog att fördröja ett positivt resultat, men framför allt var det prestigehänsyn, byråkratiskt trasel, ovilja att gå till grunden med saken, personliga tillfälligheter som framkallade uppskov och svårigheter. Lösningen förbereddes slutligen genom privata

samtal mellan Keynes och den tyske delegaten dr Melchior — den nåddes vid ett sammanträde i de allierades högsta råd, där Lloyd Georges passionerade och bittra värtalighet, överdådigt beskriven av Keynes, bröt fransmännens motstånd.

Men det är inte denna sakliga redogörelse, hur intressant den än är, som ger Keynes dess särprägel. Det är personkaraktäristikerna — kanske än mer etsande än i "Krigets ekonomiska följder." — och stämmningsbilderna från sammanträden och samtal. Det är skildringen av förhållandet mellan segrare och besegrade. Hos segrarna blandades halvt omedvetna känslor av grymhet och övermod med uppriktigt vilja till fördragsamhet och godhet. Då de allierade makternas delegater i Trier krävde inkvartering i tyska hem kände de, skriver Keynes, "något av den glada spänning som, det förstod jag för första gången på allvar, de enklaste män i en segrande armé måste känna då de tvingar sig på ett besegrat och främmande land. Vi begick i själva verket en brutalitet, och det var det som var så roligt." Det starkaste intrycket blir likväl av det tillfälliga, och därför tragiska, i skeendet: ombyttheten, de styrandes inriktning på vad som för ögonblicket krävde handling, de goda avsikternas vilshenhet bland de många kraven, konventionerna och intressena. Denna känsla för det mänskliga eländet förkroppsligas av "den besegrade fienden", dr Melchior, som nästan brister i gråt då han långt efter förhandlingarna hör Keynes läsa upp ett kapitel ur boken om fredsverket: han fann "varken de djupa orsaker, eller det oundvikliga ödet, eller den storslagna ondskan" som skulle ha inneburit en förklaring, ett slags rättfärdigande av det skedd.

*

David Garnett sammanförde under första världskriget sin vän D. H. Lawrence med sina akademiska och intellektuella vänner, bland andra Keynes och Lytton Strachey. Det gick inte bra. "Jag känner mig på väg att bli galen då jag tänker på ditt umgänge", skrev Lawrence efteråt till Garnett. "Det kommer mig att drömma om skalbaggar... När jag träffade Keynes den där morgonen i Cambridge blev det en av kriserna i mitt liv. Jag blev galen av förtvivlan och hat och ursinne." Mer än tjugu år sedan beskrev Garnett denna episod i den förut berörda vänkretsen. Keynes eggades därav att skriva en uppsats om sin ungdoms tro (My Early Beliefs), för att klargöra vad som band samman män som honom själv, Garnett, Bertrand Russell, Lytton Strachey och Leonard Woolf och skilde dem från Lawrence. Det är ett tjugonde stycke bildningshistoria, elegant och ironiskt — i sin förening av tankeskärpa och åskådighet utan många motstycken i litteraturen.

Den "religion" Keynes här förevisar med en lätt generad tillgivenhet var i mycket filosofen G. E. Moores "Principia Ethica", så som en rad intelligenta och vitala Cambridgestudenter för mer än fyrtio år sedan tillägnade sig och omformade dem. Det var en individualistisk åskådning: vad det gällde var att nå "goda sinnes-tillstånd" (states of mind), och vägen härtill var känslan för kärlek, skönhet och sanning. Det låter enkelt och ytligt, och var på sätt och vis enkelt och ytligt, ty de avgörande definitionerna kunde man inte pressa; Keynes skämtar från denna synpunkt både med läromästaren och lärjungarna. Men denna dyrkan av den privata fulländningen innebar viktiga avståndstaganden: från nyttomoralen, från dogmatiskt fastslagna grundsatser över huvud,

från kollektivism och statsdyrkan i alla former, men även från övermänniskokult och våldsam romantik — ty "det goda tillståndet" var reflekterat, rationellt, ljust och fördragssamt, inte passionerat och aggressivt. "Vi begärde att få vara våra egna domare i vår egen sak... Vi saknade vördnad för allt och alla." Men det var inga nietscheaner eller revolutionärer som tänkte så: "Det goda tillståndet" var att vara förälskad eller att förstå Platon eller att sjunga Heine eller att genomskåda villoläror.

Felet med denna attityd var, skriver Keynes, bristen på förtäelse för den mänskliga naturen. Man uppskattade inte, och trodde inte riktigt på, det irrationella, det lidelsefulla, det spontana — man var inte beredd på det stycke världshistoria som rullades upp efter 1914. Och därför — sägs det i de avslutande raderna — var Lawrences ovilja naturlig. "Om jag helt bortser från våra förtjänster — vår charm, vår intelligens, vår överdlslighet, vår vänskap — kan jag därför se oss som vattenspindlar, lätta och förnuftiga som luften, behagfullt trippande på vattnet, utan kontakt med alla virvlar och strömmar därunder. Och om vi iaktogs genom Lawrences okunniga, avundsjuka, irriterade, fientliga ögon, kan jag förstå med vilka egenskaper vi

väckte hans våldsamma ovilja: denna tunna rationalism, lekan- de på lavans skorpa, okunnig om både existensen och värdet av vanliga lidelser, förenad med libertinism och universell brist på respekt. Allt det där var mycket orättvist mot oss, larviga och välmående stackare. Men det är därför jag säger att det kan ha legat ett grand av sanning i vad Lawrence sade 1914 att det 'var slut med oss.'

Denna glänsande och gripande självviroli skulle inte ha blickat Lawrence. Ty den fördjupade insikten har inte gjort Keynes mindre sval, mindre rationell, mindre älskvärt skeptisk, mindre oåtkomlig. Även om självviroli har ett stänk av tragik, förblir den ett tecken på överblick, bibehållen balans, överlägsenhet, ett värn mot den stormande känslan och den totala anslutningen. Men att det icke är utan slitningar som Keynes vunnit sitt mästarskap i kylig analys framgår bäst av denna bok, där varje reflexion, varje personligt uttalande vittnar om medveten behärskning — därav intrycket att författaren ständigt skriver inom citationstecken. Boken blir en be-kännelse, ett mänskligt dokument, och man förstår att Keynes med dessa diskreta erinringar velat avsluta ett stort författarskap.

Herbert Tingsten

okt 1 k